

2. Особливості спілкування патрульних поліції з учасниками масових акцій в конфліктних ситуаціях : метод. рек. / В. М. Клачко, В. Л. Костюк, В. В. Литвин, Н. В. Федоровська. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 48 с.

3. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 05.03.2019).

4. Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських : затв. наказом МВС України від 09.11.2016 року № 1179 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16> (дата звернення: 05.03.2019).

5. Бандурка О. М. Професійна етика поліцейського : наук.-практ. посіб. Харків : Золота миля, 2017. 294 с.

Отримано 10.03.2019

УДК 159.922

Вадим Іванович БАРКО,

*головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ),
доктор психологічних наук, професор;*

 <https://orcid.org/0000-0003-4962-0975>;

Володимир Петрович ОСТАПОВИЧ,

*завідувач науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ),
кандидат юридичних наук;*

 <https://orcid.org/0000-0002-9186-0801>;

Вадим Вадимович БАРКО,

*старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ),
кандидат педагогічних наук;*

 <https://orcid.org/0000-0002-3836-2627>

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ І ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ МЕНЕДЖЕРІВ

Присвячено питанням взаємозв'язку емоційного інтелекту та ефективності професійної діяльності. В наукових публікаціях зарубіжних авторів наводяться підтвердження того, що ЕІ важливий для успіху в юридичних, медичних, педагогічних і інженерних професіях. Метою статті є висвітлення результатів досліджень емоційного інтелекту як складової управлінських здібностей менеджерів поліції та його впливу на ефективність професійної діяльності. Показано, що усереднені показники емоційного

інтелекту менеджерів поліцейських підрозділів перевищують індекси емоційного інтелекту представників інших професій. Показники внутрішньоособистісного аспекту емоційного інтелекту можуть служити індикаторами для визначення тенденції до емоційного вигорання, професійної деформації керівників підрозділів поліції.

Проблематика підвищення ефективності діяльності менеджерів правоохоронних органів, у тому числі, поліції, неодноразово піднімалась вітчизняними і зарубіжними дослідниками в галузі психології, педагогіки і юриспруденції. У літературних джерелах відзначається, що діяльність менеджера правоохоронного органу насичена емоціогенними чинниками, пов'язаними з протидією кримінальному оточенню, конфліктністю, складними умовами діяльності, високою відповідальністю за результати. Проте проблема змісту і структури управлінських здібностей менеджерів органів і підрозділів поліції, ролі емоційного інтелекту в їх функціонуванні нині вивчена недостатньо.

Упродовж останніх років формувались різні концепції емоційного інтелекту (EI) як складової інтелекту і, відповідно, підходи до психологічної діагностики його рівня і структури. В наукових публікаціях зарубіжних авторів наводяться підтвердження того, що EI важливий для успіху в юридичних, медичних, педагогічних і інженерних професіях [1–5].

Найвідоміша модель EI представлена концепцією Д. Гоулмена, який включив поняття «Емоційний інтелект» в структуру соціального інтелекту. Згідно з позицією Д. Гоулмена, емоційний інтелект – це здатність людини тлумачити власні емоції і емоції оточення з тим, щоб використовувати отриману інформацію для реалізації власних цілей. Це розуміння власних емоцій, цілей і результатів своєї поведінки, розуміння емоцій і поведінки інших людей; уміння регулювати свої емоції і поведінку і впливати на поведінку інших людей. Д. Гоулмен і Р. Бояцис розробили мультиціночний опитувальник (Emotional Competence Inventory), методика вимірює компоненти емоційного інтелекту: самосвідомість, самоврядування, соціальна свідомість, соціальні навички [3, с. 160].

Отримала поширення також концепція Р. Бар-Она – клінічного психолога, який уперше в 1985 р. ввів термін коефіцієнт емоційного інтелекту (EQ – Emotional Quotient). EI – це комплекс некогнітивних здібностей і навичок, що впливають на здатність успішно справлятися з вимогами і тиском оточення [8, с. 366]. Важливим внеском автора є створення у 1996 р. Опитувальника для на вимірювання EI (Emotional Quotient Inventory – EQ). Він вимірює п'ять основних компонентів емоційного інтелекту: 1. Внутрішньоособистісний 2. Міжособистісний 3. Адаптивний 4. Регулятивний. 5. Загальний настрій.

Оригінальна методика діагностики емоційного інтелекту – МЕІ розроблена М. А. Манойловою у 2004–2005 роках [6]. Емоційний інтелект на її думку – це здатність людини до усвідомлення, прийняття і регуляції емоційних станів і почуттів інших людей і себе самої. У структурі емоційного інтелекту існують два аспекти: внутрішньоособистісний і міжособистісний. У моделі емоційного інтелекту М. Манойлової немає ієрархічної залежності. ЕІ вважається високо розвиненим за умови, що усі форми представлені якісними характеристиками і реалізуються у поведінці. Розроблена методика діагностики ЕІ є опитувальником, що складається з 40 тверджень. Опитувальник містить 4 субшкали і 3 інтегральні індекси: загального рівня ЕІ, вираженості внутрішньоособистісного і міжособистісного його аспектів. З метою стандартизації авторської методики діагностики емоційного інтелекту проведено обстеження (2004–2005 рр.) на репрезентативній вибірці чоловіків і жінок у віці від 17 до 65 років з різних сфер – педагогів, психологів, медичних працівників, службовців, студентів. [6].

Нами проведений аналіз відмінностей в середніх значеннях емоційного інтелекту у представників правоохоронних професій. Так, за допомогою опитувальника М. Манойлової було обстежено 78 керівників підрозділів Національної поліції чоловічої статі 2017–2018 роках. Дослідження виявило, що усереднені показники емоційного інтелекту керівників підрозділів поліції (працівників сфери діяльнісних відносин «людина-право») є дещо вищими (5,68 проти 4,31; $p=0,01$), ніж у представників інших професій (порівняння здійснювалось із даними, представленими М. Манойловою).

Нами також виявлені значущі відмінності характеристик емоційного інтелекту у правоохоронців з різним стажем роботи ($p=0,01$). Так, в групі керівників з великим стажем роботи (більше 8 років), простежується зниження показників внутрішньоособистісного аспекту емоційного інтелекту, у порівнянні з менш досвідченими (стаж 3–4 роки). Старші керівники нечітко усвідомлюють власні почуття, переважно не сприймають їх, відчувають труднощі в управлінні емоціями. Таким чином, показники внутрішньоособистісного аспекту емоційного інтелекту можуть служити індикаторами для визначення тенденцій до емоційного вигорання, професійної деформації керівників підрозділів поліції. Порівняння показників методики на вибірках слухачів магістратури і працюючих керівників дозволило виявити, що у слухачів менш виражені характеристики емоційного інтелекту, що характеризують міжособистісний аспект. Слухачі ще не мають необхідних комунікативних і управлінських умінь, пов'язаних з розумінням почуттів і емоцій інших людей і можливістю управління станом іншої людини. Очевидно, міжособистісний аспект емоційного інтелекту ефективно формується в

професійній діяльності упродовж перших років управлінської діяльності. Цей факт підтверджує значущість активних методів соціально-психологічного навчання для розвитку емоційного інтелекту правоохоронців.

Таким чином, сьогоdnішній інтерес до ЕІ багато в чому пов'язаний з численними заявами про його практичну важливість в різних областях. Стверджується, що ЕІ має значення для успіху в юридичних, медичних, педагогічних і інженерних професіях, проте ці твердження, на нашу думку, потребують більш переконливого обґрунтування. Щодо керівників підрозділів поліції, то отримані у нашому дослідженні дані свідчать про важливість емоційного інтелекту для ефективності управлінської правоохоронної діяльності. Подальші дослідження допоможуть чіткіше прояснити питання про зв'язок особистісних рис з емоційним інтелектом.

Список бібліографічних посилань

1. Андреева И. Н. Взаимосвязь эмоционального интеллекта и тезауруса эмоциональных переживаний в юношеском возрасте // Психология и современное общество: взаимодействие как путь взаиморазвития : материалы междунаро. науч.-практ. конф. (г. Санкт-Петербург, 28-29 апреля 2006 г.). СПб., 2006. Ч. 1. С. 17–21.
2. Барко В. І., Марченко А. О. Психологічна діагностика емоційного інтелекту керівників органів внутрішніх справ. *Вісник Національної академії оборони України*. 2012. Вип. 2 (27). С. 197–201.
3. Гоулмен Д. Эмоциональный интеллект / пер. с англ. А. Исаевой. М. : АСТ, 2008. 480 с.
4. Деревянко С. П. Роль эмоционального интеллекта в процессе социально-психологической адаптации студентов. *Инновационные образовательные технологии*. 2007. № 1 (9). С. 92–95.
5. Люсин Д. В. Современные представления об эмоциональном интеллекте // Социальный интеллект: теория, измерение, исследования / под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. М. : ИП РАН, 2004. С. 29–36.
6. Манойлова М. А. Авторская методика диагностики эмоционального интеллекта. *Медицинская психология в России* : электрон. науч. журн. 2011. № 6. URL: <http://medpsy.ru> (дата звернення: 20.02.2019).
7. Петровская А. С. Эмоциональный интеллект как детерминанта результативных параметров и процессуальных характеристик управленческой деятельности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.03. Ярославль, 2007. 225 с.
8. Bar-On R. Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory // *The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace* / eds: R. Bar-On, J. D. A. Parker. San Francisco : Jossey-Bass, 2000. P. 363–388.

Отримано 27.02.2019

